

doktori eljárásokban honorált publikációs fórum a Studia Ignatiana. Persze a sorozat azért az egyes kötetekből épül, és azok rangjához csak akkor tud hozzátenni, ha van mihez. A kezdeti időszak szerzőinek erre különösen ügyelniük kell.

A bölcsészek után most jogászok láttatják oroszlánkörmeiket. A dolgozatok többsége nem a Studia számára készült, hanem egyetemi tanulmányi kötelességből. A tanár vagy a tanszék nem feltétlenül tudta, hogy a szerző milyen közösség tagja, s nem számolhatott az itteni közzététel lehetőségével sem. Egész eddig a hallgató legbensőbb ügye volt, hogy ő milyen többletet tesz a tanrend szerinti feladathoz, hogyan adja bele teljes személyiségét, azt, amiért egyetemista éveire a Kollégiumba jött. Isten mentsen attól, hogy valaki a „katolikus költő” mintájára „katolikus dolgozatíró” akarjon lenni. Mint a művészetnek, a tudománynak útjai is rejtektutak. A legszigorúbban szakmai munkában is teljesen jelen van a szerző: a mondandó eredetiségében, a munka alaposságában, a szerkezet szépségében, az előadás módjában. Akik elhatározták, hogy a Kollégium tagjaként lépnek a nyilvánosság elé, hittek abban, hogy munkáikat nemcsak a könyvborító fogja össze. Bízunk az Olvasóra, hogy érezze meg ezt a többletet, amely reményeink szerint a sorozatban majd kiteljesedik.

Sólyom László

Tóth András

A távközlés szektorspecifikus szabályozásának jellegzetességei a távbeszélő szolgáltatási piac vonatkozásában

„So viel Markt wie möglich, aber nicht mehr Staat als nötig.”¹
/Karl Schiller/

ELŐSZÓ

Alig több mint 120 évvel ezelőtt, 1881-ben kezdte meg működését a Puskás Tivadar által tervezett első budapesti telefonközpont, mellyel hazánk a távközléstechnika akkori élvonalába került. Évtizedekkel később Magyarország távközlési nagyhatalomból a térség egyik legfejletlenebb infrastruktúrával rendelkező államává lett, miközben a távközlés a világ egyik legdinamikusabban fejlődő iparágává vált. A rendszerváltozást követően felgyorsultak azok a törekvések, melyek a hazai szektor reformját tűzték ki célul. Átvéve a távközlés-fejlesztésnek egyetlen történelmileg létező modelljét mára elmondható, hogy az ideiglenesen fenntartott (bár kissé hosszúra nyúlt) monopólium modellje beváltotta a hozzá fűzött elvárásokat, a hazai távközlés ismét a térség élvonalában van.

A tanulmány célja, hogy a távközlés szabályozását paradigmaként meghatározó politikai célkitűzések változásainak nyomon követése után bemutassa a szektor szabályozásának jellegzetességeit, így különösen versenyjoghoz fűződő viszonyát.

¹ Multi Media und Recht (MMR) 1/2000, 2.

Szeretnék köszönetet mondani mindazonoknak, akik hasznos tanácsaikkal, javaslataikkal, idejüket nem kímélve segítettek abban, hogy ez a tanulmány elkészülhessen, így különösen:

- **Dr. Hermány Csabának**, szakkollégiumi tutoromnak, a MATÁV Rt. Távközlésjogi osztályvezetőjének,
- **Dr. Petrás Emíliának**, a Hírközlési Felügyelet jogászának,
- **Dr. Szántó Tibornak**, szakdolgozati konzulensemnek, a Gazdasági Versenyhivatal Infokommunikációs Iroda vezetőjének,
- **Tomka Emilnek**, a MATÁV Rt. volt elnöke-vezérigazgatójának.

Külön köszönetet szeretnék mondani,

- **Prof. dr. Bernd Holznagel-nek**, a münsteri Westfälische Wilhelms Universität Információs-Távközlés- és Médiajogi Intézet igazgatójának, aki meghívásával lehetővé tette, hogy két hónapot Intézetének keretei között kutassak, és
- **Ass. Iur. Christian Schulz-nak**, instruktoromnak, az Intézet tudományos munkatársának tanácsaiért, és készséges segítségéért.

I. A TÁVKÖZLÉS SZABÁLYOZÁSA

A távközlés-szabályozás fejlődését aszerint követem nyomon, ahogy a szektorhoz meghatározott időszakokban az állam a szabályozáson keresztül viszonyult. El kell ismerni, hogy ennek a „szabályozás-fejlődéstörténetnek” olykor lesznek önkényes elemei, hisz a gyakorlatban nem ilyen következetességgel, fokozatossággal ment végbe a szektor szabályozás általi fejlesztése. Az egyszerűség kedvéért csak az általános európai távközlés-szabályozás paradigmaváltásaival foglalkozom, tekintettel arra, hogy az USA-ban is szerteágazó teóriai alapokon nyugodott. Ott, ahol elkerülhetetlenül szükséges azonban utalok az USA gyakorlatára, főként a természetes monopólium dogmájának megdőlése kapcsán.

1. REGULÁCIÓ

A kifejezést abban az értelemben használom, hogy az állam tartós és jelentős befolyást gyakorol egy korlátozott gazdasági területen a vállalatok felett².

A távközlést Európában hosszú évtizedeken át az államok szabályozás általi jelentős befolyása jellemezte, állami monopólium és kizárólagos jogokkal felruházott állami vállalatok által nyújtott szolgáltatás volt³. A terület szabályozása mögött meghúzódó nézetek ebben az időszakban a fennálló helyzet konzerválását, az állami befolyás megőrzését támasztották alá. Ezt szolgálta a természetes monopólium dogmája⁴ is, mely egészen az 1980-as évekig tartotta

² Eisenblätter 2000, 28.

³ Eisenblätter 2000, 49.

⁴ Eisenblätter 2000, 31.

magát. Megszilárdításában jelentős szerepe volt az ITU-nak⁵, ezért az irodalom *ITU-centrikus*, egypólusú világkép jelzővel is illeti ezt a korszakot⁶.

Európában történelmi okok, az államok nemzetbiztonsági és katonai érdekei játszottak közre abban, hogy a távközlési szolgáltatásokat csak a kizárólagos jogokkal felruházott állami vállalatok nyújthatták. Az államok távközlés felett érvényesíteni kívánt befolyását a természetes monopólium dogmája közgazdaságtani oldalról támogatta meg, mely szerint a távközlési tevékenységet csak egy szervezet képes hatékonyan és gazdaságosan végezni⁷.

1.1. Természetes monopólium

Természetes monopóliumokról akkor beszélhetünk, ha a piacon egy árunak, vagy szolgáltatásnak a keresletét egyetlen - általában állami monopólium - alacsonyabb áron ki tudja elégíteni, mintha a kínálati oldalon több vállalat volna⁸. Ez leginkább arra vezethető vissza, hogy a távközlési szolgáltatás ésszerűen nem helyettesíthető más szolgáltatással.

Két tényező miatt szokták a távközlési szektort természetes monopóliumnak tekinteni. Az egyik az ún. *méretgazdaságosság* (economies of scale), mely a távközlésben egyértelműen a hálózat sajátosságainak számlájára írható. Ha egy kiterjedt felszín alatti távközlési hálózatot egyszer kiépítenek, további ügyfeleket minimális ráfordítással tudnak bekapcsolni. Ezáltal a távbeszélések száma

⁵ International Telecommunication Union, 1932-ben jött létre két korábbi nemzetközi távíró szervezet egyesüléséből Madridban, 1948-tól az ENSZ szakosított szervezete

⁶ Papp / Tompa 1999, 15.

⁷ Papp / Tompa 1999, 14.

⁸ Holznagel 2001, 3.

anélkül növekszik, hogy a hálózati beruházások mértéke ugyanolyan mértékben nőtt volna. Az új ügyfelek számára a hálózat nagyságának szintén megvan a maga előnye, hisz minél nagyobb egy hálózat annál több új ügyfél tud hozzáférni, és ezáltal érintkezni egymással.

A természetes monopólium kialakulásának másik tényezője az ún. *választék gazdaságosság* (economies of scope), melyről akkor beszélünk, ha adott piaci szereplő a legkülönbélebb javakat együtt kedvezőbbben tudja előállítani, mintha külön tenné ugyanezt. Ez azt jelenti, hogy az ilyen vállalatok költséghatékonyabban tudnak működni, mint azok a kisebbek, melyek csak egy áruval vannak jelen a kínálati piacon.

A természetes monopólium fenti statikus megközelítésének mára kialakult annak *dinamikus oldala*⁹ is, mely a dogma megdőlésének köszönhető. Ennek lényegében maga a természetes monopólium volt az oka. Ha ugyanis egy természetes monopólium számára a feltételek adottak és piaci erejét hatékonyan semmi sem korlátozza, akkor az allokációs, technikai, és minőségi hatékonyság következtében a jóléti mutatók jelentősen romlanak. Az egypólusú modellt így lassan kikezdte a technikai fejlődés, és az üzleti vállalkozások.

A természetes monopólium költség és kereslet faktora elsősorban fenti két tényezőnek, a technikai fejlődésnek és az üzleti vállalkozások nyomásának köszönhetően az idővel megváltozott, és a természetes monopólium eróziójához vezetett¹⁰. A technikai fejlődés - mely a monopólium költségfaktorát módosította, - és a piacbővülés - mely keresletnövekedést eredményezett, - voltak azok a tényezők, melyek a távközlési szektor politikai értékelését megváltoztatták. Ez az időszak egybeesett a világgazdaságban érvényesülő neoliberais gazdaságpolitikai kurzussal, melynek nyomán a

⁹ Langenfurth 2000, 62.

¹⁰ Langenfurth 2000, 263.

távközlés területén is fokozatosan visszaszorult az állam, mind tulajdonosi, mind piac szabályozói szerepéből¹¹.

2. DEREGULÁCIÓ

A dereguláció általában a reguláció lebontását, azoknak az állami beavatkozásoknak a leépítését jelenti, amelyek korlátozzák a fogyasztók és a szolgáltatók piaci szabadságát¹². *Heidrich*¹³ dereguláció alatt ért minden olyan állami intézkedést, amely a szabályozás beavatkozásának mértékét csökkenti, vagy felszámolja. A dereguláció révén az állami monopóliumok lebontásra kerülnek, a piaci viszonyokba történő beavatkozás csökken¹⁴, *König* szavaival; „több gazdasági szabadság, több verseny, nagyobb jólét” keletkezik¹⁵.

Az eddigi definíciók a dereguláció általános értelmét ragadták meg. Azt a fogalomfelfogást tükrözik, amit a természetes monopólium csillagának leáldozásakor a neoliberais gazdaságpolitika zászlaja alatt jelszóként hangoztattak a távközlés területén is az állami beavatkozás minimalizálását követelők. Megfogalmazták az állami befolyásolás káros hatásaitól mentes versenykörnyezet ideáját, amit e cél elérésének érdekében kibontakozó törekvések fokozatosan tartalommal töltöttek meg.

A dereguláció, ha *szűken* értelmezzük, akkor fenti célkitűzéseket foglalja magába. Létezik azonban a deregulációnak egy *tágabb*

¹¹ Papp / Tompa 1999, 15.

¹² Eisenblätter 2000, 53.

¹³ Die Privatisierung der Sparkassen, 22. in. Eisenblätter 2000, 53. 185 lábjegyzet

¹⁴ Eisenblätter 2000, 54.

¹⁵ König / Benz, Privatisierung und Staatliche Regulierung, 128. in. Eisenblätter 2000, 54.

értelme, mely egy folyamatot jelöl, mely végcélként rögzíti a tisztán verseny által uralt távközlési piacot az állam minimális szerepvállalásával, de hozzárendeli a fogalomhoz ezt a végcél eléréni segítő, az azt kibontakoztató állomásokat, így a privatizációt és a liberalizációt¹⁶. A tágabb értelmű meghatározás tehát a deregulációt, mintegy gyűjtőfogalomként, folyamatként értékeli. A dereguláció ebben a tágabb értelmében jelenti a *távközlés fejlesztésének egyetlen létező modelljét*¹⁷.

Ennek a modellnek az első eleme a *privatizáció*, mely nem jelent egyet a deregulációval, de nélküle a dereguláció, mint célkitűzés nem valósulhat meg¹⁸. A privatizáció a deregulációs folyamatban elsősorban azt a célt szolgálta, hogy tőkét teremtsen a természetes monopóliumok hatékonytalanságának köszönhető, technika-ig viszonylag elmaradott távközlés fejlesztéséhez.

A *liberalizáció*, a piacnyitás, mint a tágabb értelmű dereguláció másik eleme nem szükségszerűen áll fokozati viszonyban a privatizációval, azaz elvileg levezényelhető volna együtt a két elem, azonban nem véletlen, hogy mégis úgy alakult, az európai államok az ideiglenesen fenntartott monopólium modellje mellett döntöttek, ezért a piacnyitás későbbre tolódott időben. Ennek a modellnek a kritikájával a hazai távközlés-fejlesztési folyamat bemutatásakor foglakozom, míg a liberalizáció nehézségeivel a re-reguláció kifejtésekor.

A távközlés fejlesztésének modellje *megvalósulási szakaszát* tekintve jelenleg Európa-szerte a liberalizációs folyamatnál tart. Az Európai Unió, tagállamai számára az 1996. márciusában közzé tett ún. teljes körű verseny irányelvben¹⁹ 1998. január 1-től meghirdet-

¹⁶ Eisenblätter 2000, 54.

¹⁷ Kiss 1997, 6.

¹⁸ Eisenblätter 2000, 58.

¹⁹ Bizottság 96/19/EG irányelve; ABl. EG Nr. L 74 22.03.1996, 13.

te a beszédátvitel és közcélú távközlési szolgáltatások nyújtásának teljes liberalizálását²⁰. 1997. februárjában 69 kormány, köztük Magyarország kormánya is, többoldalú kötelezettségvállalást tett a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) Távközlési Egyezményének részeként az alapvető, és egyes más távközlési szolgáltatások piacának liberalizálását illetően. A 69 aláírónak az Egyezményt 1997. november 30-ig ratifikálni kellett, amely 1998. január 1. napján lépett hatályba. Magyarország azzal a fenntartással ratifikálta az Egyezményt, hogy a távközlési piac liberalizálását 2002 december 31-ig elhalasztja. Magyarország ugyanilyen tartalmú fenntartást tett az Unióval folytatott csatlakozási tárgyalások során is²¹.

Lényeges hangsúlyozni, hogy Európában a deregulációs folyamat alakulása a gyakorlatban nem ilyen tudatossággal és következetességgel zajlott. Magyarországnak szerencséje volt abban, hogy a rendszerváltozást követően már rendelkezésére állt egy jelentős mértékben letisztult fejlesztési modell a távközlés területén.

²⁰ Melyre vonatkozóan Írország, Portugália, Görögország és Spanyolország 4, míg Luxemburg 2 éves derogációt kapott

²¹ CONF-H 8/98

2.1 A távközlés fejlesztésének modellje Magyarországon (1990 – 2002)

Már a rendszerváltozás előtt megfogalmazódott az a gondolat, hogy a magyar távközlés történelmi elmaradottságának (1988-ban Magyarországon 1000 lakosra 8 távbeszélő fővonal jutott, amely akkor 25%-a volt az európai átlagnak²²) felszámolása érdekében szükség van arra, hogy több egymással versenyző távközlési szolgáltató szerepeljen a piacon, mégpedig üzleti magánvállalkozások formájában. A verseny piacok kialakításának és hatékony működésnek megteremtése iránti igény vezetett az ágazati szerkezet radikális átalakításhoz a Magyar Posta felosztása, az állami tulajdonú vállalatok privatizálása, és új szolgáltatók piacra lépése révén, amit az 1990-es politikai változások felgyorsítottak.

1990 előtt a Magyar Posta nyújtotta a távbeszélő szolgáltatásokat Magyarországon, amely egyben a nemzeti postai, távbeszélő és távirat szolgáltatások felelőse is volt. A Magyar Posta a távközlési hálózatokkal kapcsolatos engedélyekkel és panaszokkal foglalkozó elsőfokú hatóság jogkörével is fel volt ruházva. Az első távközlési fejlesztéseket a Világbankkal és az Európai Fejlesztési Bankkal 1990-ben aláírt hitelszerződés alapján nyújtott kölcsön alapozta meg. A hitelfinanszírozás feltétele volt, hogy a posta és távközlés között a keresztfinanszírozást megszüntesse a Magyar Állam. Ennek megfelelően 1990. január 1-jével a magyar kormány a Magyar Postát három, egymástól elkülönülő önálló egységre osztotta. Így jött létre a Magyar Távközlési Vállalat, a Magyar Műsor-szóró Vállalat és a Magyar Posta. A Magyar Távközlési Vállalat 1991. december 31-ével az ÁPV Rt. jogelődjének kizárólagos tulajdonában lévő részvénytársasággá alakult.

²² A hírközlés szabályozása és felügyelete; Hírközlési Főfelügyelet Budapest, 1999.

Ugyancsak a hatékony távközlési versenypiacok kialakulása céljából került sor a magyar távközlés jogi-szabályozás rendszerének teljeskörű reformjára, mely a távközlésről szóló 1992. évi LXXII. törvény (Tt.) elfogadásával vette kezdetét. Az 1992 – 93-as *szabályozási reformnak* három fő célkitűzése volt²³:

- a távközlési alapszolgáltatások a lehető legtöbb fogyasztó számára a leggyorsabban elérhetővé váljanak (1993-ban 772 ezren szerepeltek a telefonra várók listáján),
- maximalizálni a távközlésbe bevont magántőke, elsősorban a külföldi tőke nagyságát, és beáramlási sebességét,
- a magyar távközlés hatékonyságának (termelékenységének) leggyorsabb ütemű növelése.

A magyar távközlés fejlesztése az *ideiglenesen fenntartott monopólium modellje* alapján történt, ami a távközlés fejlesztésnek egyetlen történelmileg létező modellje²⁴. Magyarország kedvező helyzetben volt abból a szempontból, hogy saját elmaradott távközlésének fejlesztéséhez egy viszonylag letisztázott nyugati mintát vehetett alapul. Ennek a modellnek a magyarországi végrehajtása a MATÁV privatizációjával illetve a „kétszintű” koncessziós rendszer kialakításával vette kezdetét. A koncessziós rendszer alkalmazása tette lehetővé az állam számára a monopólium biztosításának a lehetőségét. Ennek jogszabályi megalapozást jelentette a koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény, mely a közcélú távbeszélő szolgáltatást a koncesszió útján is gyakorolható tevékenységek közé sorolta.

1993 augusztusában a közlekedési - hírközlési - vízügyi miniszter (az Állami Vagyonkezelő Részvénytársasággal karöltve)

²³ Kiss 1997, 6.

²⁴ Kiss 1997, 6

egyfelől kiírt egy részvényértékesítési pályázatot annak érdekében, hogy stratégiai vevőt találjon a MATÁV kisebbségi részvény-csomagjának megvásárlására, másfelől pályázati felhívást tett közzé a nemzetközi és belföldi távhívó szolgáltatások nyújtására Magyarországon, valamint 54 primer körzetből 29-ben – beleértve Budapestet is – helyi közcélú vezetékes távbeszélő szolgáltatások biztosítására. Azért csak 29 primer körzet került az „egységcsomagba”, mert a Tt. úgy rendelkezett, hogy közcélú távbeszélő szolgáltatásra vonatkozó koncessziós pályázat kiírását - ha a távközlő hálózat fejlesztése vagy az ellátás színvonalának javítása indokolja - a települési önkormányzat is kezdeményezheti arra a primer körzetre, amely illetékességi területéhez tartozik. A pályázatot kötelees volt a miniszter kiírni, ha a primer körzetben illetékességi területtel rendelkező önkormányzatok több mint fele ezt kérte. Így történhetett, hogy a MATÁV korábbi vezetése csupán 29 primer körzethez tartozó önkormányzatot tudott meggyőzni arról, hogy jobban járnak, ha ott továbbra is ő szolgáltat, a többi primer körzetben az ellenérdekelt befektetői csoportok hatására az önkormányzatok indítványozták a miniszternél a helyi közcélú távbeszélő szolgáltatás nyújtására vonatkozó koncessziós pályázat kiírását. A miniszter ennek a kötelezettségének az országos koncesszióra vonatkozó kiírást követően, 1993. szeptemberében tett eleget.

Maradjunk azonban egyelőre az *országos koncessziónál*. A pályázaton több konzorcium is indult, a nemzetközi tender győztesének a miniszter a Deutsche Bundespost Telekom és az Ameritech International Inc. 50-50 %-os tulajdonában lévő MagyarCom holdingot nyilvánította. Ekkor a koncessziós pályázat győztesének a koncesszióról szóló törvény értelmében belföldön bejegyzett koncessziós társaságot kellett volna létrehozni, de a koncessziós és részvényértékesítési pályázat kiírásának megfelelően a tender győztese 30,1 %-os részesedést szerzett a MATÁV-ban, mintegy 875 millió USD ellenében. 1993. december 19-én a MagyarCom *Koncessziós Megállapodást* írt alá a miniszterrel. Ennek megfelelően (1.02)

a MagyarCom köteles volt az országos koncesszióból eredő valamennyi jogát a MATÁV-ra engedményezni. Az engedményezési és tartozásátvállalási megállapodás aláírását követően a MATÁV, mint Koncessziós Társaság vált kizárólagosan jogosulttá az országos koncessziót érintő valamennyi jog gyakorlására és kötelezettség teljesítésére. Az országos koncesszió jogának megszerzéséért (amely tehát magában foglalta a Magyar Köztársaság területén nemzetközi, belföldi és a már említett 29 primer körzetben helyi közcélú távbeszélő szolgáltatás nyújtását) a MagyarCom, mint a pályázat nyertese 13 milliárd 334 millió forint koncessziós díjat fizetett meg a Megállapodás értelmében (2.01) az akkor még létező Távközlési Alap javára.

A Koncessziós Megállapodást követően a miniszter már a MATÁV-val, mint Koncessziós Társasággal kötött 1993. december 22-én *Koncessziós Szerződést*²⁵, mely kizárólagos jogot biztosított a MATÁV számára a belföldi távolsági és a nemzetközi közcélú távbeszélő szolgáltatások és helyi vezetékes távbeszélő szolgáltatások területén a 29 helyi primer körzetben, nyolc éves időtartamra, mely 2001. december 23-án lejárt.

A MATÁV tehát 8 évre *kizárólagos jogot* kapott az országos koncesszió körébe utalt szolgáltatások gyakorlására. 1993-ban úgy ítélték meg, hogy 8 évre szükséges fenntartani az ideiglenes monopóliumot ahhoz, hogy a magyar távközlés meglehetősen lepusztult állapota ellenére elérje azt a fejlettségi szintet, hogy liberalizálni lehessen.

A *monopólium ideiglenes fenntartása* többféle módon is gyorsította a távközlési reform alapvető céljainak elérését. A monopólium privatizálása lehetővé tette, hogy a magánbefektetőket nagyon gyors és centralizált fejlesztési célok elérésére kötelezzük. A magyar

²⁵ A MATÁV Rt. és a Magyar Állam 2002. február 1-jével közös megegyezéssel megszüntette a Koncessziós Szerződést és Egyetemes Szolgáltatási Szerződést kötött.

piac viszonylagos fejletlensége és kis mértéke következtében a távközlési vagyont privatizációs értéke növekedett a monopólium fenntartása által, azaz a vagyont piaci értékének az a csökkenése, amelyet a monopólium azért szenvedett volna el, mert versenytársai jelentek meg a piacon, nagyobb lett volna annál a piaci érték növekedésnél, amelyet ezen versenytársak megjelenése eredményezett volna²⁶. Az ideiglenesen fenntartott monopólium modelljén keresztül 1997-re elértük a reform legnagyobb eredményét, az alapvető távközlési szükségletek iránti fizetőképes piaci kereslet gyakorlatilag teljes mértékű kielégítését. (Ehhez a MATÁV 1994 és 97 között 171 milliárd forintot ruházott be vezetékes távközlési hálózatépítésre és több mint egymillió új vonalat létesített, a 772. 000 telefonra váróból álló lista 1997-re 34. 000 kielégítetlen előfizetői igényt mutatott.²⁷) Megtörtént a privatizáció és a magánszektor bebizonyította gazdasági fölényét az állami szektorral szemben. A magánvállalkozások világosabb piaci célrendszerrel rendelkeznek, hatékonyabbak, olyan tőkék szektorba vonását is meg tudják valósítani, amelyek állami tulajdonú szolgáltatók számára nem elérhetőek.

A monopólium ideiglenes fenntartása ugyancsak kedvezett a technológiai fejlődésnek. Magyarországon a technológiai fejlődés fő potenciálja ugyanis nem a belföldi innovációban, hanem az élenjáró technológiák gyors és hatékony átvételében az ún. technology transfer-ben van, amely a monopólium privatizálását követően gyorsabban valósult meg, mint ahogyan sok kisebb versengő vállalat privatizálása révén megvalósulhatott volna²⁸.

A monopólium ideiglenes fenntartása azonban *társadalmi veszteségek* forrása is volt. A verseny hatékonyságot növelő, költsé-

²⁶ Kiss 1997, 6.

²⁷ Magyar Távközlési Rt. tőzsdei bevezetésére kiadott jegyzési tájékoztató, 1997.

²⁸ Kiss 1997, 6.

geket csökkentő, a kínálat mennyiségét, minőségét, választékát növelő hatása nem valósult meg.

Az azonban megállapítható, hogy a monopólium ideiglenes fenntartásából eredő előnyök a magyar távközlés 8 évvel ezelőtti állapotában rövid - és talán középtávon is - nagyobbak lehetnek a verseny elhalasztásából eredő hátrányoknál. A távközlési piacok gyors fejlődése azonban megfordítja ezt a viszonyt. Ezért a szolgáltatások bizonyos – előre meghatározott – mennyiségi, minőségi és választéki színvonalának elérése után célszerű lett volna a versenyt gyors ütemben és szélesedő körben bevezetni a távközlési szolgáltatások piacaira²⁹. Nem így történt. A koncessziós tárgyalások úgy alakultak, hogy a kizárólagosságot 8 évre nyerték el a társaságok. A szakirodalom³⁰ szinte egyöntetű véleménye, hogy a nyolc éves időszak túlságosan hosszú volt, ennél biztosan hamarabb eljött az az idő, amikor a monopólium egyre növekvő hátrányai meghaladják az egyre csökkenő előnyeit.

Kanyarodjunk most ismét a *helyi koncessziókhoz*. A miniszter 1993. szeptemberében tette közzé pályázati felhívását az 54 helyi primer körzetből fennmaradó 25 primer körzetben biztosítandó helyi közcélú távbeszélő szolgáltatások nyújtására. A pályázati eredmények alapján 15 primer helyi körzetben 12 helyi koncessziós társaság (LTO) nyerte el a pályázatot, míg a MATÁV további öt primer helyi körzetben³¹ szerzett kizárólagos jogot helyi közcélú távbeszélő szolgáltatás nyújtására, további három primer körzetben³² pedig vegyes vállalati érdekeltsége³³ révén közvetve nyújtott

²⁹ Kiss 1997, 6.

³⁰ Kiss 1997, 7.

³¹ Székesfehérvár, Szentendre, Szolnok, Nyíregyháza, Debrecen

³² Baja, Kiskőrös, Kiskunhalas

³³ az izraeli BEZEEQ-val

szolgáltatást³⁴. Két primer körzetben³⁵ a MATÁV a Koncessziós Szerződés értelmében volt köteles helyi közcélú távbeszélő szolgáltatás nyújtására. A Koncessziós Szerződés (3.05) értelmében ugyanis azokban a primer körzetekben, amelyekben nem került sor koncesszió odaítélésére - mert senki sem (tehát a MATÁV sem) indult a koncesszió elnyerésért - a miniszter a körzetet az országos koncesszió körébe utalta. A Koncessziós Társaság köteles volt abban a primer körzetben a közcélú távbeszélő szolgáltatást oly módon nyújtani, mintha arra a Szerződésben meghatározott módon nyert volna jogosultságot.

A MATÁV azokban a primer körzetekben, ahol ő nyerte a pályázatot, *nem hozott létre újabb koncessziós társaságokat*. A szakirodalom nem egységes abban, hogy jogszerűen járt-e el a MATÁV. Abban már inkább, hogy mindez hátrányosan érintette az LTO-kat.

A Tt. kimondta, hogy a koncessziós szerződést a miniszter a pályázat nyertesével kötött megállapodás szerint a nyertes által, annak saját részvételével alapított belföldi székhelyű gazdasági társaságával, a nyertes engedményező nyilatkozata alapján köti meg. Azok a szakirodalmi álláspontok³⁶, melyek kifogásolják, hogy a MATÁV nem alapított külön koncessziós társaságokat abban a 8 primer körzetben a Tt. ezen rendelkezését szűken értelmezik és állítják, a nyertes által alapított gazdasági társaság nem lehet azonos önmagával, a nyertesnek engedményeznie kell a pályázaton elnyert koncessziós jogot, ahhoz pedig két félre van szükség³⁷. A bíróság – mert a MATÁV által pályázaton elnyert primer körzetekkel kap-

³⁴ 2000. december 31-én a MATÁV megvásárolta a BEZEEQ-tól az Emitel maradék 50%-os tulajdonrészét, így ez a három körzet is teljesen MATÁV érdekeltségébe kerül.

³⁵ Mátészalka, Kisvárdá

³⁶ Bán / Könyves Tóth 1997, 25.

³⁷ Bán / Könyves Tóth 1997, 25.

csolatos eljárást megtámadták – minden esetre úgy határozott, hogy a MATÁV eljárása jogszerű volt.

Azt azonban senki sem vitatja, hogy ezzel az LTO-k helyzete nem azonos a MATÁV-éval a helyi szolgáltatások területén, és előnytelen szabályozási szempontból is, mert a MATÁV nem különíti el számvitelében a primer körzeteket, és hálózati szerződést sem köt magával.

Külön koncessziós szerződéseket azonban kötnie kellett a MATÁV-nak a miniszterrel, összesen ötöt. Ezek 1994 májusában léptek hatályba. Az LTO-k szintén kizárólagos jogokkal rendelkeztek helyi közcélú távbeszélő szolgáltatás nyújtására, adott primer körzetre vonatkozóan az 1994. évtől kezdődő nyolc évig koncessziós szerződéseik alapján. A jogszabályok értelmében az LTO-k távközlő hálózatai csak a MATÁV gerinchálózatán keresztül kapcsolódhattak össze, közvetlenül nem.

A távközlés hazai szabályozásának *második fejezete* a kizárólagosságok megszűnésének felsejülésével kezdődött. A monopoljogok fokozatos elenyészése egy olyan távközlési piac körvonalait rajzolta meg, amelyet a Tt. még módosításaival sem tudott volna a hatékony verseny színeivel kitölteni. A szakirodalom 1997-től a kizárólagosságok lerövidítésével egyidejűleg szorgalmazta a távközlést szabályozó új törvény megalkotását, mely elősegíti a szektor megnyitását a verseny előtt ugyanakkor speciális szabályozási mechanizmusokat is kínál a verseny fenntartását és megerősödést elősegítendő. Mindez a dereguláció fényében kibontakozó re-regulációs szabályozási környezet, mellyel a dolgozat a továbbiakban foglalkozik.

3. RE-REGULÁCIÓ

A dereguláció egyfelől tehát előirányozta az állami monopóliumok lebontását, a privatizáció révén, másfelől a hatékony versenykörnyezet megteremtését, a liberalizáció folytán. A liberalizációnak a monopólium megszűnésekor azonban szembe kell néznie azzal, hogy egy olyan piacra kell beengedni a versenyt, ahol nyomasztó mértékben érvényesül a korábbi monopólium befolyása, és a piacra lépés a távközlés beruházási igényei folytán jelentős korlátokkal jár.

Ezek a körülmények arra készítetették az államokat, hogy a deregulációs folyamat kibontakoztatása érdekében egy olyan sajátos szabályozáson keresztül avatkozzanak be a piaci viszonyokba, amely elősegíti az új szolgáltatók piacralépését, és visszatartja a korábbi monopóliumot a visszaélésektől. Ez a beavatkozás a deregulációt, a liberalizáció hatékony megvalósulásának elősegítése révén előmozdító, átmeneti és ösztönző - versenyt élénkítő - gazdasági re-reguláció. Olyan gazdasági szabályozással állunk tehát szembe, melynek a dereguláció fényében át kell alakulnia.

3.1. Gazdasági szabályozás

A gazdasági szabályozás különös gellert kap a dereguláció fényében. A kérdés az, miként érhető el a szabályozás lebontása, az állam visszavonulása, a tisztán önszabályozó piaci viszonyok kialakulása. Az állam számára nagy a kísértés, hogy hagyományos, normatív módon nyúljon egy gazdasági területhez. A deregulációra tekintettel azonban nem csupán a távközlési piac tökéletlen vadhajításait nyesegető normatív szabályozásra van szükség, azaz előidézni

a tökéletes piac „kimeneteit”³⁸, hanem arra, hogy ténylegesen kialakuljon a hatékony verseny.

A gazdasági szabályozás az állam piaci viszonyokba történő külső (nem piaci, adminisztratív) beavatkozása annak érdekében, hogy a nem tökéletesen működő piac káros hatásait kivédje³⁹.

Szabályozására akkor és annyiban van szükség, mikor és amennyiben a piac tökéletlenül működik azáltal, hogy a szolgáltató piaci hatalommal rendelkezik⁴⁰. Általánosságban – értve ezalatt a közgazdaságtani megközelítést – a *piaci hatalom* a szolgáltató azon képességét jelenti, hogy gazdasági tevékenység a piac többi szereplőjétől nagymértékben függetlenül folytassa, ezzel együtt árait maga alakítsa és fogyasztóira, versenytársaira rákényszerítse. Ha a piaci hatalommal rendelkező szolgáltatót magára hagyják, akkor képes lesz arra, hogy árait a költségei normálprofitja által meghatározott szint fölött állapítsa meg, a társadalmilag kívánatoshoz képest csökkentse termelési volumenét és így módon extraprofitot érjen el. Ekkor kialakul a közgazdászok hírhedt allokációs problémája, amely jelzi, hogy a gazdaság szűkös erőforrásai rossz megoszlásuk folytán csak csökkent társadalmi hasznú terméket képesek előállítani ezáltal rontva a társadalmi jólétet⁴¹, szemben a versenyhelyzettel, ahol a fogyasztói igényekhez igazodik a termelés⁴². A *tökéletes piacoktól* nem lehet elvárni azokat a társadalmi előnyöket, - hatékonyság, költségcsökkentés, innováció, alacsony árak, jó minőség - amelyeket általában a gazdasági verseny velejárói. Tökéletes verseny esetén egyfelől nagyszámú kínáló jelenik meg a piacon, másfe-

³⁸ Kiss 1997, 4.

³⁹ Kiss 1997, 3.

⁴⁰ Kiss 1997, 3.

⁴¹ Kiss 1997, 3.

⁴² Boytha Györgyné 1998, 13.

lől ezek egyike sem elég jelentős ahhoz, hogy képes legyen a piaci ár módosítására.

Tökéletes verseny esetén elvileg nincs szükség a távközlés külön gazdasági szabályozására, mert a műszaki szabályozás és az általános versenyszabályozás minden szükséges szabályozói feladatot el tud látni, részben a maga általános formájában, részben azzal, hogy egyes elemet a versenytörvény⁴³, másokat a versenyszabályozó távközlésspecifikussá tesz⁴⁴.

3.1.1. Normatív teória

A valóságban nincsenek tökéletes piacok. A normatív gazdasági szabályozás a tökéletes piac gazdasági „kimeneteinek” imitálására⁴⁵ törekszik a verseny, vagy a tökéletlen verseny keretei között.

A jól működő versenypiacok *kimenetei*, így különösen⁴⁶:

- piaci kereslet és kínálat az ármechanizmus működése révén egyensúlyba kerül,
- az árak költségalapúak,
- gyors ütemű technológiai fejlődés,
- a kínálók gazdasági hatékonysága magas,
- a kínálók nyeresége folyamatosan elegendő tőkét hoz a termelés megvalósításához,

⁴³ Miként Németországban a GWB-t módosító 6. Novella tette, azzal hogy beiktatta; gazdasági erőfölényével él vissza az az uralmi pozícióban lévő szolgáltató, amelyik megtagadja a hozzáférést a hálózatokhoz, vagy más lényeges eszközökhöz. §19 Abs.4 Nr.4 GWB; Holznagel 2001, 35.

⁴⁴ Kiss 1997, 3.

⁴⁵ Eisenblätter 2000, 30.

⁴⁶ Kiss 1997, 4.

- a gazdaság szűkös erőforrásai úgy oszlanak meg, hogy a megtermelt össztermék a legnagyobb társadalmi jólé-
tet eredményezi.

Társadalmi szempontból kívánatos továbbá, hogy a szabályozás:

- írjon elő olyan szolgáltatási kötelezettségeket, melyek teljesítéséhez a piaci mechanizmus működése nem nyújt gazdasági ösztönzést a szolgáltatóknak,
- akadályozza meg olyan árak létrejöttét, amelyek a fogyasztók közti diszkriminációhoz vezetnek,
- segítse elő az ún. univerzális szolgáltatások hatékony megvalósítást, ennyiben támogasson bizonyos társadalmi igazságossági szempontokat.

3.1.2. A normatív teória kritikája

Bebizonyosodott azonban, hogy a *hatékony gazdasági szabályozás* nem intervencionista⁴⁷, azaz célja nem a szolgáltatók adminisztratív, bürokratikus kézi irányítása, hanem olyan körülmények - gazdasági feltételrendszer - kialakítása, amely ösztársadalmi szempontból optimális magatartásra serkenti a szabályozott szolgáltatókat, valamint ösztönzi és elősegíti a verseny bevezetését, illetve kibontakozását. Ez utóbbival a szabályozás elvileg *saját maga felszámolására* törekszik. A re-reguláció végső célja e tekintetben a dereguláció. Az *ösztönző* szabályozásnak, szakszerűnek, rugalmasnak, a gazdasági változásokhoz alkalmazkodónak, és folyamatosnak kell lennie, ahhoz, hogy hatékony *zárlás* a dereguláció során tehát újra a szektor szabályozásához nyúl, de már nem saját dominanciájának fenntartása érdekében, hanem a hatékony verseny kibontakozását elősegítendő.

⁴⁷ Kiss 1997, 4.

3.2. Re-reguláció és távközlés-szabályozás

Szükséges kiemelni, hogy a re-reguláció a deregulációhoz és a regulációhoz hasonlóan egy szabályozási paradigma. Ennek a paradigmának determináló hatása van azokra a jogszabályokra nézve, amelyeket ebben a re-regulációs környezetben alkotnak.

A következőkben, tehát azzal a távközlés-szabályozással foglakozunk, melynek jellemzője, hogy

- *ösztönző* abban az értelemben, hogy célja a piaci verseny körülményeinek kialakítása,
- *átmeneti*, és *önmagát felszámoló*, hisz tiszta piaci viszonyok megteremtését célozza, ahol a piac önszabályozási mechanizmusai a versenyjog és a műszaki szabályozás keretei között hatnak,
- *aszimmetrikus* szabályozási elven nyugvó, mert az új szolgáltatók piacra lépését azáltal mozdítja elő, hogy többletkötelezettségeket ró a volt monopolszolgáltatóra,
- *szektorspecifikus* versenyszabályozás - jellemzően *ex-ante* jellegének köszönhetően - mert a hatékony verseny feltételeinek kialakítására és fenntartására törekszik.

A liberalizációs távközlés-szabályozás a re-regulációs paradigmának köszönhetően együtt viseli magán a piaci versenyt ösztönző jegyeket és a versenyt szabályozó elemeket. Egyes eszközei a jól működő versenyben feleslegessé válnak, más instrumentumok pedig a műszaki-technikai szabályok illetve az általános versenyszabályok körében hatnak majd tovább, ez utóbbi esetben úgy, hogy azt vagy a versenytörvény, vagy a versenyszabályozó távközlés specifikussá teszi⁴⁸. Mindezek alapján megállapítható, hogy a liberalizációs távközlés-szabályozás szektorspecifikus versenyszabályozás.

⁴⁸ Kiss 1997, 4.

II. A SZEKTORSPECIFIKUS TÁVKÖZLÉS-SZABÁLYOZÁS

A továbbiakban a távközlés-szabályozással, mint szektor-specifikus versenyszabályozással foglakozom. Szükséges tisztázni, hogy abban az átmeneti időszakban, amelyet a re-reguláció paradigmájával illettem, miként viszonyul egymáshoz az általános és a szektorspecifikusnak tekintett versenyszabályozás.

1. TÁVKÖZLÉS-SZABÁLYOZÁS ÉS VERSENYSZABÁLYOZÁS

A liberalizációs távközlés-szabályozás együtt tartalmazza a versenyt ösztönző és a versenyt szabályozó elemeket, *célja* pedig, hogy olyan versenykörülmények kialakulását érje el, ahol a piaci önszabályozó mechanizmusok hatnak az általános versenyszabályozás, illetve a technikai-műszaki előírások kereti között. Ennyiben a re-regulációs paradigma hatása alatt születet távközlési szabályok célja a dereguláció, önmaguk felszámolása.

A kérdés az; amíg ez az évtizedekkel ezelőtt megfogalmazott idea, - mely hajtóereje lett az európai távközlés fejlesztésének – be nem következik, miként viszonyul egymáshoz az általános és a szektorspecifikus versenyszabályozás a távközlést illetően.

A nemzetközi tapasztalatok - különösen az Egyesült Államokbeliek – azt mutatták, hogy a versenypiaci struktúrák kialakulása pusztán a kizárólagos monopoljogok eltörlésétől nem várható⁴⁹. A szabályozás - a korábbi monopólium által uralt piacon - a verseny feltételeit az új szolgáltatók piacra lépésének elősegítésével, a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóra vonatkozó külön-szabályozás megállapítása révén, az ún. *aszimmetrikus szabályozás* elve alapján teremti meg. Az általános versenyjogi előírások – *ex-*

post jellegükből fakadóan - a már létező versenyből indulnak ki, és ennek megfelelően írnak elő magatartáskontrolláló beavatkozást piagai erőfölénnyel rendelkező szolgáltató visszaélése esetére. Ez a szabályozás nem elegendő a hagyományos piaci struktúrák megváltoztatáshoz. Ahhoz hogy hatékony verseny jelenjen meg a piacon a törvényhozó az általános versenyjog előírásait kiegészítő szektorspecifikus szabályozást tartott szükségesnek, hogy a piaci erőfölénnyel rendelkező szolgáltatót különleges módon szabályozza⁵⁰.

Nem állítunk többet, mint ami az eddigiekből kiolvasható. Az általános versenyszabályok nem felelnek meg annak a célnak, amit a dereguláció a liberalizációs szabályozással szemben támaszt. Attól, hogy megszűnnek a kizárólagosságok, és elvileg lehetővé válik új szolgáltatóknak a piacra lépés attól még nem tud kibontakozni a hatékony verseny. A volt monopolszolgáltatók jelentős mértékű piaci részesedése csak gyakorlatilag korlátozás nélküli és kockázatmentes piacralépési lehetőség esetén nem eredményezne gazdasági erőfölényt adott piacon. A távközlés esetében azonban a magas beruházási igényből fakadóan magasak a helyi hálózatok piacára való belépés költségei. Emellett az új szolgáltatók piacra lépését - nem csak a meglévő hálózatok igénybevétele, hanem saját infrastruktúra építése esetén is - megnehezítik azok az előnyök, melyekkel a hálózatot birtokló vállalkozás rendelkezik, így különösen az előfizetőkkel való kapcsolattartással az előfizetőkre vonatkozó információk közvetlen birtoklásával, és az előfizetői szolgáltatások nyújtásánál szerzett tapasztalatokkal⁵¹. Ezeknek a jelentős piacra lépési korlátoknak a lebontására a hagyományos versenyszabályok elégtelenek, de ez nem jelenti azt, hogy az így magalkotott – a távközlési versenyt ösztönző, és sajátos viszonyait szabályozó – szektorspecifikus versenyszabályozás és az általános versenyjog,

⁴⁹ Müller-Terpitz 1997, 257.

⁵⁰ Müller-Terpitz 1997, 257.

⁵¹ 107/1998. VJ 50.

általános - különös viszonyban állna egymással. A két szabályozás sokkal inkább egymás mellett ható, egymást kiegészítő viszonyban áll.

Mindamellett, hogy a távközlés-szabályozás és a versenyjogi szabályozás tárgyában, alanyaiban, egyes szabályozási módszereiben bizonyos fokú *basonlóságot* mutat⁵², a két szabályozás vonatkozásában jellegüket tekintve az alábbi *különbségek* állapíthatók meg:

- a szektorspecifikus szabályozás célja a *hatékony verseny* - közvetve a versenyjog alkalmazási feltételeinek - *megteremtése*,
- az általános versenyjog a *már létező verseny* keretét alakítja,
- a szektorspecifikus szabályozás *ex-ante* jellegénél fogva a visszaélések megelőzése érdekében ír elő többletkötelezettségeket,⁵³
- az általános versenyszabályok - a fúziókontroll kivételével - *ex-post* jellegűek, tehát a jogszabályba ütköző magatartások megítélésekor alkalmazhatók,
- a szektorspecifikus szabályozás *ex-ante* jellegéből adódóan, előre, normatív módon állapítja meg *jelentős piaci erő*⁵⁴,
- a versenyszabályzás a *gazdasági erőfölényt* esetenként, *ex-post* határozza meg;

Ezen eltérő jellegzetességre tekintettel megállapítható, hogy a két szabályozás alkalmazása nem zárja ki egymást, tehát nem érvényesül *lex specialis derogat generali* elv. Az is leszűrhető, hogy a re-regulációs paradigmában fogant liberalizációs, szektorspecifikus szabályozás, sajátos technikáin keresztül (*ex-ante* szabályozás,

aszimmetria elve) arra törekszik, hogy olyan körülményeket teremtsen, ahol a piaci önszabályozás az általános versenyjogi előírások keretei között működhet.

1.1. Az EK távközlésjoga és versenyjoga⁵⁵

Az *alkalmazási kör* tekintetében megállapítható, hogy a Római Szerződés (RSZ) fő versenyjogi rendelkezéseit tartalmazó 81. és 82. cikkelyek közvetlen hatállyal illetve alkalmazhatósággal bírnak, és az államközi klauzula alapján nyomulnak be a tagállami jogokba⁵⁶.

Ezzel ellentétben a speciális távközlési versenyszabályok, amelyek legtöbbször irányelvi formában jelennek meg⁵⁷ az elérendő cél tekintetében rónak harmonizációs kötelezettséget a tagállamok számára, akik a forma, valamint a végrehajtás eszköze tekintetében szabad választást kapnak, tehát nem kívülről, hanem belülről törik át a tagállami jogot⁵⁸. Attól, hogy a távközlés igényli a szektorspecifikus versenyszabályozást nem azt jelenti, hogy az általános versenyszabályokhoz képest különös jogot képezne.

A *liberalizációs irányelvek* az RSZ 86. cikk. 3. bek. alapján kerülnek kibocsátásra, ezek az irányelvek az általános versenyjogi előírásokat sem nem konkretizálják, sem nem módosítják. A teljes verseny irányelv (96/19/EC) bevezető rendelkezéseiben a Bizottság kijelenti, hogy az RSZ 81. és 82. cikkelyeinek alkalmazást az irányelvek nem érintik.

⁵⁵ Holznagel 2001, 230-232.

⁵⁶ Koppányi 2001, 4.

⁵⁷ Egyetlen rendelet került eddig kiadásra a helyi hurokhoz való hozzáférésről, 2000 végén.

⁵⁸ Koppányi 2001, 5.

⁵² Vitaanyag HfF 2002, 4.

⁵³ Holznagel 2001, 36.

⁵⁴ Vitaanyag HfF 2002, 6.

A *harmonizációs irányelvek*, különösen az ONP-irányelvek, melyek számos versenyjogi rendelkezést tartalmaznak⁵⁹ nem hoznak létre speciális versenyjogot. A Tanács említi a 97/33/EC összekapcsolási irányelvében, hogy ez a harmonizáció az általános versenyjoggal összhangban történik, továbbá, hogy az ONP szabályok, valamint az EK versenynormák két különböző, de egymásnak nem ellentmondó szabályozási rendszert alkotnak, ezért a versenyszabályok teljes mértékben alkalmazhatóak. Ez azt jelenti, hogy az ONP rendelkezések nem különös versenyszabályok, hanem konkretizáló jogok⁶⁰.

A szektorspecifikus előírások mellett tehát az EK szerződés általános versenyjogi rendelkezései is alkalmazandók a távközlésre. A Bizottság már az 1991-ben kibocsátott, az EK versenyszabályainak távközlésre alkalmazásáról szóló iránymutatásában⁶¹ kijelentette, hogy a versenyszabályok a távközlési ágazatra is teljes körűen alkalmazandók. Ezt a megállapítást a Bizottság az 1998-ban közreadott "a távközlési ágazatban szokásos hozzáférési megállapodásokra vonatkozó versenyszabályok alkalmazásáról" szóló Közleményében⁶² is megerősítette.

2. A TÁVKÖZLÉS-SZABÁLYOZÁS, MINT SEKTORSPECIFIKUS VERSENYSZABÁLYOZÁS

A törvényhozó célja a liberalizációval az lenne, hogy versenyt teremtve a távközlési szektorban is érvényesüljenek annak kedvező - így különösen jóléti, hatékonysági - hatásai. Nem könnyű azonban versenytársakat „találni” a korábbi monopolszolgáltatóknak.

A törvényhozó abból indult ki, hogy pusztán a monopoljogok eltörlése még nem fogja a hatékony verseny feltételeit megteremteni a távközlési piacon. Mindezt arra a feltevésre alapozta, hogy a versenyszabályozás feltételezi a már működő versenyt. A versenyszabályok alapján tehát a felügyeleti szervnek csak ex-post beavatkozásra nyílik lehetősége. Egészen más a helyzet akkor, mikor a törvényhozó szándéka éppen az, hogy a hatékony versenyt bevezesse⁶³. Más államok liberalizációs tapasztalataiból kiindulva belátható, ahhoz hogy az új piacralépők a korábbi monopóliummal szemben megállják a helyüket már a visszaélések előtt védelemben kell részesíteni őket (ex ante szabályozás)⁶⁴. Továbbá ismételten elmondható, hogy távközlés-szabályozás a jelentős piaci erőfölénnyel rendelkező szolgáltatóra vonatkozó szektorspecifikus, aszimmetrikus szabályozási elven nyugvó rendelkezéseinek elsődleges célja a versenyszabályozás alkalmazhatóságának megteremtése azáltal, hogy elősegíti a működőképes verseny létrejöttét. A re-reguláció célja tehát a dereguláció, végső soron önmaga felszámolása.

Összefoglalva tehát a szektorspecifikus szabályozás jellegzetességeit:

⁵⁹ pl. távközlő hálózatokhoz való korlátozásmentes hozzáférés biztosítása

⁶⁰ Koppányi 2001, 6.

⁶¹ ABl. EG Nr. C 233 06.09.1991, 2.

⁶² ABl. EG Nr. C 265 22.08.1998, 3.

⁶³ Holznagel 2001, 35.

⁶⁴ Holznagel 2001, 36.

- az *aszimmetrikus* szabályozás elvén alapul, mert többlet-kötelezettségeket ró a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatókra, egyúttal segíti az új szolgáltatók piacralépést,
- *ex-ante* jellegű, azaz a visszaélések megelőzésére, a verseny tényleges megjelenése érdekében állapít meg tilalmakat,
- célja a *dereguláció*.

Kérdésként merül fel, hogy a *szektorspecifikus szabályozást meddig kell fenntartani*. Elméletben könnyen megragadható a válasz ott, hogy addig, amíg a hatékony piac meg nem jelenik. Sajnos az élet nem ilyen egyszerű, mert hozza magával a következő kérdést, hogy honnan fogja majd felismerni a törvényalkotó, hogy megjelent a hatékony verseny és sürgősen le kell bontani a szektorspecifikus szabályozást. Megkockáztatom, hogy ezt azért nem lehet majd időben felfedezni, mert éppen a szabályozás aszimmetrikus jellege folytán nem tud kibontakozni az, amit látva cselekedni kellene. Így tehát nem is biztos, hogy arra kellene várni, mikor jelennek meg a hamisítatlanul működő verseny első jelei, hanem egy olyan fázisban, amikor a folyamat betetőzéshez (a hatékony verseny megjelenéséhez) éppen az szükséges, hogy megszűnjék az aszimmetrikus szabályozás, akkor lépjen a törvényalkotó.

Ilyen és ehhez hasonló következtetések olvashatók ki abból a *vitából*, amely két évvel azután bontakozott ki elsősorban az Multi Media Recht (MMR) hasábjain, hogy Németországban megtörtént teljes liberalizáció. Hans-Willi Hefekäuser (a Deutsche Telekom AG (DTAG)⁶⁵ egyik igazgatója) cikke⁶⁶ indította el vitát, azzal, hogy azt állította; a német távközlési piacon a verseny olyan mér-

⁶⁵ A DTAG naponta mintegy 600 millió percnyi beszélgetést bonyolít ezzel piaci részesedése 80% körüli. RegTP Halbjahresbericht 2000, 16.

⁶⁶ Mehr Wettbewerb ohne Regulierung, MMR 1/2000 1-2.

tékben fejlődik, hogy a szektorspecifikus szabályozást le kell építeni, mert korlátozza a további haladást. Szerinte a még meglévő piaci potenciálok csak teljes szabadság mellett bontakozhatnak ki. A szabályozásfüggő verseny pedig károsan hat az investíciókra és a versenyképes német távközlési cégeket a globális versenyben mindez még hátrányosan is érinti. Azzal érvel, hogy a törvényhozó akarata szerint a szektorspecifikus szabályozás csak átmeneti jellegű. „Ahhoz, hogy a tartós szektorspecifikus szabályozás versenyre gyakorolt korlátozásai kiküszöbölhetőek legyenek mihamarabb át kell engedni az általános versenyjognak a terület szabályozását” – véli Hefekäuser. Hivatkozik továbbá a Bundeskartellamt-nak (BKartA) a távközlési piacon folyó versenyről első ízben kiadott éves jelentésére (1999.), melyben a hatóság megjegyzi, hogy az ár-szabályozás képtelen rugalmasan a piaci viszonyokhoz igazítani az árakat. Azt is megállapítja, hogy az alternatív infrastruktúrák egyre nagyobb szerepet játszanak a hagyományos hálózatok rovására, ez pedig világosan mutatja, hogy a szabályozásnak a hálózati hozzáféréseket csak ott volna szabad előírnia, ahol egy szolgáltató kétséget kizáróan rá van utalva arra, hogy másik szolgáltató hálózatát vegye igénybe.

Ezzel szemben a legmarkánsabb véleményt már a vita kibontakozásának kezdetén Dr. Joachim Dreyer (a VATM, a Távközlési- és Értéknövelt Szolgáltatások Szövetségének elnöke) fogalmazta meg⁶⁷. Úgy véli, hogy a német távközlési törvény (TKG) szektorspecifikus szabályozásnak vetette alá a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatót, hogy ne tudjon visszaélni az új piacralépők rovására. Ennek a szektorspecifikus szabályozásnak különösen nagy szerepe van a monopóliumból versenyre való áttérésnél. Az utóbbi időben felmerült olyan nézeteket, melyek szerint az aszimmetrikus szektorspecifikus szabályozást le kell bontani – szerinte - elhamarkodottak és csak a DTAG érdekeit szolgálják. „Egyelőre

⁶⁷ Mehre Wettbewerb durch Regulierung, MMR 3/2000 121-122.

még a szabályozás kezdeténél tartunk és az új piacralépőknek egy sor problémával kell szembenéznük, amely befolyásolja a versenyt a távközlés területén”- véli Dreyer. Az ex-ante árszabályozás és a végfelhasználói árak szabályozása szerinte mindaddig szükségesek, amíg az alternatív szolgáltatók a DTAG hálózatára vannak utalva. Szerinte mindezt nem beszélhetünk még a működő versenyről és ezután is csak akkor, ha a szektorspecifikus szabályozást sikerül fenntartani.

Prof. Dr. Holznagel (a münsteri Wilhelms Egyetem távközlési jogi professzora) szintén a BKartA 1999. november 12-en nyilvánosságra hozott távközlési piacon érvényesülő versenyről szóló jelentésére hivatkozik, amely azt is kimondja, hogy "szűk két évvel a németországi távközlési piac teljes liberalizációja után sem uralkodik még hatékony verseny távbeszélő szolgáltatások piacán. Ennek megfelelően az ex-ante szabályozás fenntartása mind a hozzáférési mind pedig a végfelhasználói piacon szükséges." A szektorspecifikus szabályozás visszavonása nem csupán a versenyviszonyok alakulásán, hanem a politikai elhatározáson is múlik – véli prof. Holznagel⁶⁸.

Mindenesetre a törvényalkotó Németországban óvatossággal arra, hogy megfelelő időben átengedje a távközlési szektort érintő szabályozási feladatokat az általános versenyjognak. Ezt mutatja a GWB-t – a német versenykorlátozás tilalmáról szóló törvényt - módosító 6. *novella* beiktatása a törvénybe, mely rögzíti, hogy gazdasági erőfölényével él vissza az az uralmi pozícióban lévő szolgáltató, amelyik megtagadja a hozzáférést a hálózatokhoz, vagy más lényeges eszközökhöz⁶⁹. Ez a szabály az amerikai jogból átvett és Európai Közösség Bírósága által már alkalmazott Essential-

⁶⁸ Holznagel 2001, 36.

⁶⁹ §19 Abs. 4 Nr. 4 GWB; Holznagel 2001, 35.

Facilities-Doktrína átültetést jelenti az általános versenyjogba⁷⁰. Ezzel tulajdonképpen a szektorspecifikus szabályozás legfontosabb területét - az összekapcsolási kötelezettséget és a nyílt hálózati hozzáféréseket - már a GWB is szabályozza. Addig azonban, amíg a piac önszabályozó mechanizmusa hiányában ex-ante módon szükséges előírni a hozzáférés biztosításnak kötelezettségét, a GWB-beli szabály alkalmazása fogalmilag nem merül fel.

2.1. Az aszimmetrikus szabályozás elve és a hazai szabályozás

A hírközlésről szóló 2001. évi XL. törvénynek (Hkt.), mint szektorspecifikus versenyszabályozásnak egyik elsődleges célja a hatékony verseny bevezetése a távközlési piacra [vö.2.§(1)c]. A törvényhozó abból indult, hogy pusztán a monopoljogok eltörlése nem vezet majd a verseny kialakulásához a távközlési piacon, a meglévő versenyszabályok pedig nem alkalmasak a verseny bevezetésére, mert alapvetően ex-post (a fúziókontrollt kivéve) szabályozást tartalmaznak, tehát az esemény bekövetkezése utáni fellépésre adnak lehetőséget⁷¹.

Nem hagyható figyelmen kívül ugyanakkor, hogy a piacnyitás pillanatában a volt koncessziós társaságok (legfőképp a MATÁV) rendelkeznek azokkal a vezetőkes végfelhasználói csatlakozási pontokkal (ide nem értve most a kábeltelevíziós hálózatokat), melyek létfontosságúak az új piacralépők számára ahhoz, hogy szolgáltatásaikkal elérjék a fogyasztókat. A volt monopolszolgáltatók, így a kizárólagosságok megszűnését követően is olyan számottevő előnnyel rendelkeznek, melyet az azonnali és hatékony piacnyitás érdekében ex-ante, azaz már a visszaélés előtt szabályozás alá kell vonni. Minthogy ezek a különbszabályok csak a megha-

⁷⁰ Holznagel 2001, 36.

⁷¹ Geppert, Martin / Ernt-Olav Ruhle / Fabian Schuster 1998, 48.

tározott erőfölényben lévő szolgáltatók vonatkozásában hatnak ezért azokat aszimmetrikusnak⁷² nevezzük. [lsd.2.§(1)e] Fontos, hogy az állam az átmeneti jellegű liberalizációs szabályozás kialakításakor – összhangban az ösztönző jellegű re-regulációs paradigmával – kizárólag a játéktér kialakításával foglalkozzék, melynek során egyenlő esélyek, egyenlő lehetőségek elvét kell követnie (level playing field)⁷³. Ez a liberalizációs folyamat során azt is jelentheti, hogy a már piacon lévő, korábbi monopolhelyzetű szolgáltatókkal szemben korlátozó intézkedéseket kell hozni, illetve az új belépőket segíteni kell. Az aszimmetrikus szabályozás jellemzően csak átmeneti jellegű intézkedéssel járhat, addig lehet alkalmazni, ameddig az egyenlő játéktér meg nem valósul. A lényeg az, hogy a liberalizációs folyamat átmeneti piacára minél több olyan alternatív piaci szereplő képes legyen belépni és bent maradni, melyek jelenléte a hatékony verseny eléréséhez vezet. A szabályozás aszimmetrikus jellege csak a hatékony verseny elérése érdekében történhet, nem válhat az új belépők öncélú védelmének eszközévé⁷⁴.

⁷² Holznagel 2001, 28.

⁷³ GVH I. 3.

⁷⁴ GVH I.3.

2.2. A jelentős piaci erő a távközlésben

A kizárólagosság megszűnésének pillanatában a gerinchálózaton (a nemzetközi és a belföldi távhívást lehetővé tevő helyközi tranzit és országos ún. gerinchálózaton) távközlési szolgáltatóknak nyújtható összekapcsolási szolgáltatások tekintetében több vállalkozás is rendelkezik majd a piacra lépéshez szükséges infrastruktúrával⁷⁵. Nem így a végfelhasználóknak nyújtott szolgáltatások piacán, ahol a hálózatépítés magas beruházási költségei miatt az új szolgáltatók piacra lépése csak a már meglévő (a volt koncessziós társaságok tulajdonában lévő) helyi hálózatokhoz való hozzáférés biztosítása esetén érhető el⁷⁶. Ez olyan mértékű versenyelőnyt jelent, amely a liberalizáció időpontjában nem hagyható figyelmen kívül.

Az általános versenyjogi előírások a gazdasági erőfölényes helyzetet önmagában nem tiltják⁷⁷. A gazdasági erőfölény megállapítása általában akkor kerül az általános versenyjogi vizsgálódás középpontjába, ha felmerül az azzal való visszaélés gyanúja (ex-post). Ezzel szemben a Hkt., annak érdekében, hogy biztosítsa a verseny megteremtését a távközlési piacon, aszimmetrikus szabályozást alkalmazva sajátos többlet kötelezettségeket ró azokra a szolgáltatókra, akik piaci erejüknel fogva képesek volnának a verseny kialakulását hátrányosan befolyásolni, ennek alkalmazásához azonban előre (ex-ante) meg állapítani azon szolgáltatók körét, akikre nézve ezen többletkötelezettségek vonatkoznak⁷⁸. Az elhárítás alapja tehát *nem a többletkötelezettség*, mert azt az általános

⁷⁵ 107/1998 VJ 20.

⁷⁶ 107/1998. VJ 49.

⁷⁷ Boytha Györgyné 1998, 80.

⁷⁸ vö.107/1998. VJ 56.

versenyjog is fűz a gazdasági erőfölényhez (az azzal visszaélés tilalmát), hanem a piaci erő meghatározásának módja.

A piacnyitás pillanatában egyszerű a helyzet, hisz durván a MATÁV 80, a helyi társaságok pedig 20%-át birtokolják azoknak helyi hálózatoknak, amelyek a legfontosabb szerepet töltik be a verseny megindulásánál. Ennek megfelelően a törvény erejénél fogva [lsd.105.§(3)] az *első azonosításig* jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóknak minősülnek a volt koncessziós társaságok. Ebből az is következik, hogy a liberalizáció kezdeti időszakában az aszimmetrikus szabályozás címzettjei a MATÁV és a helyi társaságok lesznek.

Mint ahogy azonban nem zárható ki (főleg a gerinchálózati összekapcsolási szolgáltatások vonatkozásában) hogy a verseny kiterjedésével egyéb szolgáltatók is jelentős piaci erőre tesznek szert a Hkt. úgy rendelkezik, hogy a Hírközlési Döntőbizottság (HDB) határozatával jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóként azonosítja azt a szolgáltatót, amelyik valamely törvényben meghatározott távközlési szolgáltatás (releváns szolgáltatási piac) vonatkozásában, egy meghatározott területen (releváns földrajzi piacon), ahol szolgáltatást nyújt, legalább 25%-os piaci részesedéssel bír. [vö.25.§(1)]

A jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltató azonosítása azonban megköveteli mindenekelőtt a releváns piacok (termék/szolgáltatási és földrajzi) meghatározását, majd pedig a tényleges erőfölény megvizsgálását⁷⁹. Az erőfölény és a jelentős piaci erő fogalmi összevetést alább elvégezzük.

⁷⁹ Boytha Györgyné 1998, 80.

2.2.1. A jelentős piaci erő meghatározása

2.2.1.1. Releváns piacok

A fenti meghatározásból is kitűnik, hogy a jelentős piaci erő nem általában, hanem meghatározott földrajzi területen és szolgáltatás vonatkozásában áll fenn.

a) Szolgáltatási piac

A *releváns termékpiac* (értve ezalatt a szolgáltatások piacát is) meghatározása a távközlés területén gyakran a szükségletpiaci-konceptió szerint történik⁸⁰. Eszerint a releváns termékpiac felöleli az összes olyan terméket illetőleg szolgáltatást, amelyet a fogyasztók tulajdonságuk, áruk, és tervezett alkalmazási céljuk vonatkozásában egymást helyettesítőnek tartanak⁸¹. Tehát a fogyasztók által helyettesíthetőnek tartott termékeket és szolgáltatásokat ugyanazon termékpiacon lévőeknek kell tekinteni⁸². A termékpiacok elhatárolása így a helyettesíthetőség kritériuma alapján történik⁸³. A távközlésben ennek a kritériumnak az alapján teszünk különbséget⁸⁴:

- a végfelhasználók piaca, amely a fogyasztók számára nyújtott szolgáltatásokat jelenti, és a

⁸⁰ vö. Holznagel 2001, 29.

⁸¹ vö. A Bizottság Közleménye a távközlés területén szokásos hozzáférési megállapodásokra vonatkozó versenyszabályok alkalmazásáról; ABI. EG Nr. C 265 22.08.1998, 43.

⁸² vö. Boytha Györgyné 1998, 54.

⁸³ Holznagel 2001, 29.

⁸⁴ Közlemény 45. és Holznagel 2001, 29.

- a hozzáférések piaca között, amely fenti szolgáltatások nyújtásához szükséges.

A *végfelhasználói piacok* tekintetében ez idő szerint a vezetékes telefon és a mobiltelefon két egymástól elkülönült piacot képez⁸⁵. A Versenytanács egy 1998-ban határozatában⁸⁶ kifejtette, hogy a *mobiltelefon* meghatározott körben, korlátozottan képes helyettesíteni, illetve kiegészíteni a vezetékes távbeszélő szolgáltatást, annak általános helyettesítőjének azonban nem minősül, tekintettel az ár-és minőségbeli eltérésekre, továbbá a nyújtott részzolgáltatások eltérő körére. Hasonló következtetésekre jutott a HDB is, mikor megállapítja, hogy a távbeszélő szolgáltatási piac esetében nem létezik helyettesítő szolgáltatás⁸⁷. Nem vitatható azonban, hogy mobiltelefon a mainál erőteljesebb versenyhelyzetet teremthet a vezetékes távközlés számára, különösen a növekvő vezetékes és mobilhálózati integráció folytán, ha az új technológiák gyorsabb adatátvitelt tesznek lehetővé mobilkészülékekkel. Ez is mutatja, hogy termékpiac fogalma a technikai fejlődésnek erősen kitett. A Bizottság az EK versenyszabályainak távközlésre alkalmazásáról kiadott iránymutatása⁸⁸ is elismeri a definíciók dinamikus jellegét és utal arra, hogy a távközlési szektor liberalizációja magával hozhatja az olyan alternatív hálózati infrastruktúrák kialakulását, amelyek kiválthatják a vezetékes távközlési szolgáltatásokat⁸⁹.

A *hozzáférések piaca* esetében a hozzáférések iránti kereset fajtái szerint teszünk különbséget rendszerint az összekapcsolási és

⁸⁵ Holznagel 2001, 30.

⁸⁶ 107/1998 VJ 16.

⁸⁷ Vitaanyag HíF 2002, 15.

⁸⁸ ABL. EG Nr. C 233/02 06.09.1991, 25.

⁸⁹ vö.107/1998. VJ 52.

az előfizetői hurok átengedésének (ún. utolsó mérföldek⁹⁰) piacai között. Az összekapcsolási piac azokban az országokban, ahol már megtörtént a liberalizáció (pl. Németországban) tovább rétegződik és egymástól elkülönült piacok jönnek létre - helyi és országos összekapcsolási piacok - melyekre különböző árak is jellemzőek⁹¹.

A Hkt. a távközlési piacon belül *meghatározó szolgáltatási piacokat* sorolja fel:

- távbeszélő szolgáltatási piac,
- mobil rádiótelefon szolgáltatási piac,
- bérelt-vonali szolgáltatási piac,
- összekapcsolási szolgáltatási piac. [vö.25.§(2)]

Ugyanakkor a Hkt. is elismeri a fenti felsorolás *dinamikus jellegét* (technikai fejlődést, és az így változó gazdasági jelentőséget) ezért úgy rendelkezik, hogy a Hírközlési Felügyelet elnöke évenként május 31-ig a Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanáccsal egyetértésben kezdeményezheti, hogy a Kormány törvényjavaslatot terjesszen elő a meghatározó szolgáltatási piacok körének a következő év január 1-jétől történő módosításáról. [vö.25.§(3)]

Érdekes lehet számba venni azt a szempontot, hogy az elismerésen túl nem lett-e volna bölcsebb megoldás a meghatározó piacok *nem törvényi szintű megállapítása*.

Az aszimmetrikus szabályozás folytán a többletkötelezettségek jelenleg a törvényben meghatározott azon piacok vonatkozásában állnak fenn, ahol a jelentős piaci erő léte a liberalizációt stratégiaileg érinti. Azok a piacok vannak tehát törvényileg meghatározva, melyeken az új piacra lépők és a meghatározott piaci erőt képviselő szolgáltatók közötti aránytalanság olyan mértékű, hogy az állam szabályozás általi beavatkozása szükséges annak érdeké-

⁹⁰ vö. távbeszélő irányelv II. 98/10/EG; 5. cikk. 2. bek

⁹¹ Holznagel 2001, 30.

ben, hogy azon az új szolgáltatók piacra lépésén és maradásán keresztül megvalósuljanak a hatékony verseny megteremtésére irányuló célkitűzések. A hatékony mechanizmusok fontosságát nem kell külön hangsúlyozni egy olyan terület vonatkozásában, mint a távközlés, melynek fejlődése a technikai haladásnak leginkább kitett. A szabályozóhatóság szerepe különösen fontos, hisz teljes rálátással rendelkezik a távközlési piacra, leginkább számára adott a lehetőség, hogy megfelelő időben reagáljon a piac igényeire. A szektorspecifikus szabályozás lebontásának megfelelő időponthoz, nem a tökéletesen működő verseny kimeneteinek jelenlétét kell majd fürkésznie a szabályozóhatóságnak, hanem az egyes meghatározott piacokon fennálló egyenlőtlenségek fokát kell majd megítélnie és szükség esetén kivenni aszimmetrikus szabályozás hatálya alól adott piacot.

A meghatározó piacok körébe tartozó szolgáltatások megállapításának jogát hatékonyabb, és a szektor fejlődése szempontjából is célszerűbb lett volna a teljes szakmai kompetenciával és rálátással rendelkező, politikai befolyásolástól mentes szabályozóhatóság kezébe úgy letenni, hogy azt nem béklyózza meg a szektor fejlődése szempontjából még akár hosszúnak is tekinthető egy év, illetve a törvénymódosítás miatt belépő parlament teljesen szükségtelen politikai befolyása. Arról nem is beszélve, hogy mindez közvetlenül érintheti a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóként azonosított szervezetet is⁹².

⁹² Koppányi 2001, 7.

b) Földrajzi piac

A Bizottság egy Közleményében⁹³ megállapítja, hogy a *releváns földrajzi piac* a távközlési szolgáltatások vonatkozásában felöleli azt a területet,

- ahol az érdekelt vállalatok a releváns termékeket, illetőleg szolgáltatásokat kínálják,
- ahol a versenyfeltételek megfelelően homogénok, és
- amit az egyéb területektől jellegzetes versenyfeltételei különböztetik meg.

A Hkt-ban a földrajzi piac fogalma *nem azonos* a 25.§ (1) bekezdés b) pontjában foglalat „egy meghatározott területen, ahol szolgáltatást nyújt” meghatározással⁹⁴. Ennek a törvényi rendelkezésnek a piaci részesedés megállapításakor van jelentősége, mégpedig a vizsgálat alá vont szolgáltató – tehát egy konkrét – esetében. Ezzel szemben a földrajzi piacnak a meghatározó piac vonatkozásában, általános értelmezés keretében van jelentősége.

A Hkt. előírja, hogy a meghatározó piacok területét a szolgáltatásonként eltérően, a helyettesítő szolgáltatások figyelembevételével kell megállapítani [vö.25.§(4)]. A HDB a *helyettesítő szolgáltatás* fogalmára a Tpv-t tekinti irányadónak⁹⁵, mely szerint; a megállapodás tárgyát alkotó árun⁹⁶ túlmenően figyelembe kell venni az azt – felhasználási célra, az árra, a minőségre és a teljesítés feltételeire tekintettel – ésszerűen helyettesítő árukat (keresleti helyettesít-

⁹³Bizottság Közleménye a távközlés területén szokásos hozzáférési megállapodásokra vonatkozó versenyszabályok alkalmazásáról ABl. EG Nr. C 265 22.08.1998 54.

⁹⁴ Vitaanyag HíF 2002, 14.

⁹⁵ Vitaanyag HíF 2002, 14.

⁹⁶ áru fogalmába a szolgáltatás is beleértendő [vö.Tpv.6.§]

hetőség), továbbá a kínálati helyettesíthetőség szempontjait. [vö. T.pvt. 14. §(2)]

A keresleti helyettesíthetőség szempontjából ez azt jelenti, hogy amennyiben a végfelhasználók úgy ítélik meg, az egyik területen kínált távközlési szolgáltatás helyettesítője egy másik területen nyújtott távközlési szolgáltatásnak, akkor ezt a két területet a szóban forgó távközlési szolgáltatás vonatkozásában azonos földrajzi piacon lévőnek kell tekinteni⁹⁷.

A kínálati helyettesíthetőség akkor áll fenn, ha az áru értékesítője (a szolgáltató) rövid idő alatt át tud állni a kívánt termék előállítására (szolgáltatás nyújtására) és a kismértékű, tartós árváltozások követéséhez nem kell jelentős költséget, vagy kockázatot vállalnia⁹⁸.

A HDB a földrajzi piac fogalmának értelmezésére a következő szempontokat veszi irányadónak⁹⁹:

- a földrajzi piac területeként egyrészt az adott szolgáltatás nyújtásának az *országon belüli* területét kell figyelembe venni, szolgáltatótól függetlenül,
- másrészt irányadó a *T.pvt.* szerinti földrajzi terület fogalom¹⁰⁰.

Lényegében ez a *versenyfeltételek homogenitásnak* területi határait fogalmazza meg, a kínálati és a keresleti oldal figyelembe vételével¹⁰¹. A versenyfeltételek homogenitása azt jelenti, hogy az

⁹⁷ Boytha Györgyné 1998, 56.

⁹⁸ Vitaanyag HfF 2002, 14.

⁹⁹ Vitaanyag HfF 2002, 14.

¹⁰⁰ földrajzi terület az, amelyen kívül a fogyasztó nem, vagy csak számottevően kedvezőtlenebb feltételek mellett tudja az árut beszerezni, vagy az áru értékesítője nem, vagy csak számottevően kedvezőtlenebb feltételek mellett tudja az árut értékesíteni. [T.pvt. 14. §(3)]

¹⁰¹ Vitaanyag HfF 2002, 15.

adott földrajzi területen érvényesül az általánostól lényegesen eltérő jogi, illetőleg gazdasági hatás. A homogenitás ugyanakkor nem jelenti, hogy adott területen a versenyfeltételek teljes mértékben azonosak.

A HDB szerint az egyes meghatározó szolgáltatási piacok földrajzi területe általában az egész ország területe, azonban a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltató azonosítása során lefolytatandó eljárások során előfordulhat, hogy a szolgáltatási piac területét az ország egy részeként szükséges meghatározni¹⁰².

A *távbeszélő szolgáltatás földrajzi piaca* országos kiterjedésű, mert a nyújtott szolgáltatás egyetlen lényeges szempontja (minőség, ár, elérhetőség) alapján sem állapíthatók meg az általánostól lényegesen eltérő feltételek az ország különböző részein, illetve a vonatkozó jogszabályok egyike sem különbözteti meg az ország bármely földrajzi, vagy közigazgatási egységét¹⁰³. A HDB azután, hogy Vitaanyagában megállapítja; a távbeszélő szolgáltatási piac esetében jelenleg nem létezik helyettesítő szolgáltatás, leszögezi, hogy folyamatosan vizsgálni fogja a *VoIP* (Voice over IP) szolgáltatást, miután reális műszaki és gazdasági lehetőség van arra, hogy e szolgáltatás a jövőben a távbeszélő szolgáltatás helyettesítő termékévé váljon. A szakirodalom¹⁰⁴ véleménye, hogy a technika mai állása szerint az adatformában továbbított beszéd okozta időköz oly nagy, hogy nem beszélhetünk a távközlési szolgáltatás fogalmi elemeként megkívánt beszédjelek valós idejű továbbításáról. (vö. Hkt. 110. § 73) A Bizottság 1998-ban közzétett egy Feljegyzést¹⁰⁵,

¹⁰² Vitaanyag HfF 2002, 15.

¹⁰³ Vitaanyag HfF 2002, 15.

¹⁰⁴ Holznagel 2001, 57.

¹⁰⁵ A Bizottság Feljegyzése az Interneten folyó beszédátvitel állapotáról a Közös joganyagának - különösen a 90/388/EGW irányelv fényében; OJ C6 614, 1998.01.10.

melyben hasonló megállapításra jutva kijelenti, hogy az internetes távbeszélő-szolgáltatás nem tekinthető az EK joganyagának értelmezése szerint távbeszélő szolgáltatásnak, azonban megjegyzi, hogy később mindenképpen vissza kell térni a kérdésre, és felül kell bírálni a piac fejlődésének fényében a szolgáltatás megítélését.

Megjegyezendő végül, hogy a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltató megállapításához szükséges releváns piac a versenyszabályozással ellentétben nem egyedileg, és szükség esetén (ex-post), hanem normatív, általánosságban ex-ante jelleggel került rögzítésre, hisz a távközlés-szabályozás a hatékony verseny megteremtése érdekében többletkötelezettséget ró azokra a szolgáltatókra, akik az ilyen piacokon jelentős erővel rendelkeznek.

2.2.1.2. Jelentős piaci erő, vagy erőfölény?

A jelentős piaci erő és gazdasági erőfölény fogalmi közeledése a liberalizációs folyamat előrehaladtával egyre inkább felgyorsul, hisz a tisztán piaci viszonyoknak leginkább a versenyjog gazdasági erőfölény fogalma felel meg. Addig azonban míg egymás mellett létezik a jelentős piaci erő és a gazdasági erőfölény fogalma szükséges megvizsgálni, hogy miként viszonyulnak egymáshoz a távközlési szektort illetően.

a) Gazdasági erőfölény és a jelentős piaci erő meghatározása

A jelentős piaci erő ex-ante módon történő megállapításának főszabály szerinti egyetlen lényeges vizsgálendő paramétere az, hogy egy szolgáltató a meghatározott távközlési szolgáltatás vonatkozásban, egy adott területen, ahol szolgáltatást nyújt, bír-e legalább 25%-os piaci részesedéssel. Ezzel szemben a gazdasági erőfölény ex-post jellegű vizsgálatokor a piaci részesedés mértékének megállapítása csak egy a Tpvt. által meghatározott együttesen értékelendő tényezők közül.

A Tpvt. szerint gazdasági erőfölényben van az érintett piacon, aki gazdasági tevékenységét a piac többi résztvevőjétől nagymértékben függetlenül folytathatja, anélkül, hogy piaci magatartásának meghatározásakor érdemben tekintettel kellene lennie versenytársainak, szállítóinak, vevőinek és más üzletfeleinek vele kapcsolatos piaci magatartására [vö. Tpvt. 22.§(1)] A piaci erő meghatározásának versenyjogi célja, hogy egy adott piaci magatartást elemezve a versenyhatóság megállapítsa, történt-e gazdasági erőfölénnyel való visszaélés. Ez a versenyjogi elemzés minden esetben ex-post analízis alapján történik¹⁰⁶.

A Tpvt [22.§(2)] annak megállapításra, hogy egy vállalkozás gazdasági erőfölényben van-e, különösen a következő tényezők együttes értékelését követeli meg:

- piaci részesedés,
- piacra lépés akadályai,
- árképzési viselkedés,
- jövedelmezőség,
- kapcsolódó piacokon való jelenlét.

A *piaci részesedés* többféle módon mérhető (árbevétel, üzleti forgalom, stb.) de annak jelentős mértéke önmagában nem elegendő a gazdasági erőfölény megállapításához, eltérően a szektorspecifikus szabályozástól, ahol ez az egyetlen értékelendő szempont¹⁰⁷. A piacra lépési és onnan kilépés *korlátainak* ismerete elengedhetetlenül fontos egy gazdasági vállalkozás piacbefolyásoló képességének értékeléséhez. Az adott piacon általában nincs jelen valódi *árverseny*, ha gazdasági erőfölényben van egy vagy több vállalkozás. Az az árverseny, mely rákényszeríti a piacot a piacvezető árainak követésére, a piacvezető gazdasági erőfölényére utal. A *kapcsolódó piacokon való jelenlét* megítélése érdekében egyrésztől vizs-

¹⁰⁶ Vitaanyag HíF 2002, 5.

¹⁰⁷ Vitaanyag HíF 2002. 7.; 9. sz. lábjegyzet

gálni kell a vertikális integrációt, amikor cél annak megállapítása, hogy egy adott piacon erőfölénnyel rendelkező vertikálisan integrált vállalkozás képes-e erőfölényét kiterjeszteni az adott piachoz kapcsolódó piacra. Másrésztől vizsgálni kell, hogy az érintett piacok megfelelően szoros kapcsolatban állnak-e egymással ahhoz, hogy az egyik piacon gazdasági erőfölényben lévő vállalkozás befolyását és piaci erejét képes kiterjeszteni egy másik piacra is.

A gazdasági erőfölény *szektorspecifikus alkalmazása* kapcsán tennék egy kis kitérőt. Minthogy a kizárólagos jogok lebontásától függetlenül a volt nemzeti monopolszolgáltatóknak továbbra is tulajdonukban vannak azok a távközlő hálózatok és végfelhasználói csatlakozási pontok - így abban a jogi és tényleges helyzetben vannak, hogy ellenőrzést gyakorolnak mindazon hálózatok felett - melyek az új piactalépők számára elengedhetetlenek (lényegesek) a végfelhasználók eléréséhez¹⁰⁸.

A lényeges eszközök fogalma fontos a hálózati hozzáférésekkel kapcsolatos visszaélések megállapítása kapcsán. A Bizottság 1998-ban közreadott "a távközlési ágazatban szokásos hozzáférési megállapodásokra vonatkozó versenyszabályok alkalmazásáról" szóló közleményében¹⁰⁹ leszögezi, hogy a távközlésben lényeges eszköznek minősül az az eszköz, vagy infrastruktúra, amely lényeges az előfizetők elérése szempontjából, illetve mely lehetővé teszi a versenytársak számára, hogy üzleti tevékenységet folytasson, és amely semmilyen más eszköz révén ésszerűen nem helyettesíthető (Közlemény 68.). Az a vállalkozás pedig, amely felügyeli a lényeges eszközökhöz való hozzáférést, domináns helyzetben van (69.).

A *jelentős piaci erőt* illetően abból indultam tehát ki, hogy a távközlés-szabályozás a liberalizáció sikerének szempontjából stratégiainak tekintett piacokat meghatározza, és az ezeken működő,

meghatározott piaci erővel rendelkező szervezetekre többletkötelezettséget ró, hogy kiegyenlítse azokat az egyenlőtlenségeket, - pozitív diszkrimináció¹¹⁰ - amelyek megnehezítik a piacra lépést és az azon maradást (aszimmetrikus szabályozás). Megállapítottam továbbá, hogy ez a meghatározott piaci erő nem általában, hanem a távközlés-szabályozás által normatív és ex-ante módon, előre megállapított piacon áll fenn, adott piaci részesedés vonatkozásában, melynek fennállást szintén vizsgálni szükséges az azonosításhoz. Ezt a normatív előre meghatározott piaci erőt a Hkt. jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatónak nevezi. Az elnevezés eredetéről annyit, hogy az Európai Közösség távközlési joganyaga¹¹¹ jelentős piaci erővel (significant market power; SMP) rendelkező szolgáltatónak tekinti azt a szervezetet, amelynek az érintett piacon meglévő részesedése egy tagállam földrajzi területén belül, amelyre az engedélye vonatkozik 25%-ot kitesz. A Hkt. tehát lefordítja az EK-joganyagában használt megjelölést és meghatározást, ennek megfelelően úgy rendelkezik, hogy a Hírközlési Döntőbizottság (HDB) határozatával jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóként azonosítja azt a szolgáltatót, amelyik valamely törvényben meghatározott távközlési szolgáltatás vonatkozásában, egy meghatározott területen, ahol szolgáltatást nyújt, legalább 25%-os piaci részesedéssel bír. [vö.Hkt. 25.§(1)]

A Hkt. alkalmazásában, a *piaci részesedés* fogalma és annak egyetlen szempontból - azaz, hogy eléri-e 25 %-ot vagy sem - történő értékelése jelentősen eltér a Tpv. szerinti gazdasági erőfölény, illetve az azzal történő visszaélés meghatározása érdekében használt piaci részesedés fogalomtól és értékelésétől, mely további egyenrangú szempontok értékelést írja elő. A piaci részesedés mérhető a szolgáltatás valamely mennyiségi jellemzője és az abból származó árbevétel alapján. A távközlési szolgáltatások esetében

¹⁰⁸ Scherer / Bartsch 1.219; 33.

¹⁰⁹ ABl. EG Nr. C 265 22.08.1998.

¹¹⁰ Vitaanyag HfF 2002, 6.

¹¹¹ 98/10/EK irányelv 2. szakasz i.

elsősorban az árbevétel alapján történő mérés alkalmazható¹¹². A piaci részesedés mérése esetén nem lehet figyelmen kívül hagyni a piaci részesedés meghatározott időtartományban vizsgált tendenciáját (növekszik, csökken) sem. A HDB szerint meghatározó piacként elengedhetetlenül szükséges a piaci részesedés mérése érdekében a piac teljes méretére és a piaci részesedés mérésre használható paraméter meghatározása. Ennek megfelelően állapítja meg a HDB a távbeszélő szolgáltatási piac vonatkozásában alkalmazandó mérési paraméterként az árbevételt és a híváspercet¹¹³.

A piaci részesedés fogalmának tisztázásához szükséges még az „*egy meghatározott területen, ahol szolgáltatást nyújt*” kifejezés értelmezése. A HDB álláspontja szerint a szolgáltatás nyújtási terület földrajzi kiterjedésére alapvetően a bejelentés, vagy a Hkt. hatályba lépése előtt koncessziós szerződés, engedély, vagy bejelentés alapján szerzett jogosultság, valamint a Hkt. alapján kiadott engedélyekben foglaltak az irányadók¹¹⁴, melyek mindig meghatározott területre vonatkoznak. Ez a meghatározás kizárólag a vizsgálat alá vont szolgáltató esetében értelmezhető. A HDB az SMP piaci részesedésének megállapításakor a szolgáltatás nyújtásának területét veszi figyelembe, mindemellett azonban szükséges az adott piac földrajzi területének megállapítása is, mely a távbeszélő szolgáltatás vonatkozásába országos kiterjedésű.

A HDB ugyanakkor *eltérhet* a 25%-os szabálytól és megállapíthatja, hogy egy szolgáltató a 25%-nál kisebb piaci részesedése ellenére is, illetve 25%-ot meghaladó részesedés dacára sem rendelkezik jelentő piaci erővel. Mindkét esetben a következő *tényezőket* kell figyelembe venni:

¹¹² Vitaanyag HíF 2002, 18.

¹¹³ lsd. Vitaanyag HíF 2002, 19.

¹¹⁴ Vitaanyag HíF 2002, 18.

- az adott piac földrajzi területén, illetve a teljes nemzeti hírközlési piac tekintetében a kapcsolódó piacokon való jelenléte,
 - az adott piac földrajzi területén, illetve a teljes nemzeti hírközlési piac tekintetében a piaci viszonyokat befolyásoló képessége,
 - a teljes nemzeti hírközlési piac méretéhez viszonyított éves nettó árbevétele,
 - az adott piac földrajzi területén a felhasználók elérésének eszközei feletti rendelkezési lehetősége,
 - pénzügyi erőforrásokhoz való hozzájutási lehetősége,
 - a hírközlési tevékenység végzésében, illetőleg szolgáltatások nyújtásában szerzett piaci tapasztalata.
- [Hkt.25.§(5)]

Ez a katalógus lényegében a Tpv. 22.§ (2) bekezdésében meghatározott, gazdasági erőfölény vizsgálatánál alkalmazni rendelt tényezők szektorspecifikus adaptációja. Ez a szektorspecifikus katalógus, - mely hangsúlyozottan az ex-ante analízis során merül fel - jól mutatja a két fogalom – a gazdasági erőfölény és a jelentős piaci erő - konvergáló tendenciáját, mely az SMP megállapítás merev, normatív jellege felől a piaci viszonyoknak inkább megfelelő rugalmasabb gazdasági erőfölény felé mutat.

A gazdasági erőfölény és a jelentős piaci erő „hatósugara” tekintetében megállapítható, hogy a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók zöme minden bizonnyal közepes méretű vállalkozásokból áll majd, míg a volt monopolszolgáltatók a gazdasági erőfölény hatókörébe is beleesnek. Így a volt monopolszolgáltatók szigorúbb törvényi megítélés alá esnek¹¹⁵.

¹¹⁵ Koppányi 2001, 6.

b) A két fogalom közeledése

A jelenség az EK joganyagában érhető tetten, hisz az EU-ban az általános 1998-as piacnyitás kezdeti időszakához képest a liberalizáció további folyamatában a piac komplexebbé vált, mozgása dinamikusabb lett, ennek megfelelően a jelentős piaci erő meghatározását a piac fejlődéséhez kell lassan igazítani. Ennek során a jelentős piaci erő fogalma közelíteni fog mind megfogalmazásában, mind tartalmában a tételes közösségi versenyjoghoz, a gazdasági erőfölény fogalmához illetve az Európai Bizottság és a Bíróság által kifejlesztett esetjoghoz.

Az EK szabályozásban, ahol létezik az SMP intézménye egyelőre még csak a fokozatosság jelei mutatkoznak. A jelentős piaci erő meghatározásával kapcsolatban felmerült problémák annak, előre normatív módon rögzített jellegével függenek össze. A piac megállapításának ezen módja ugyanis nem kifejezetten rugalmas, mivel erősen kötődik ahhoz az időponthoz, amikor az érintett piacot meghatározták. A távközlésben tapasztalható technikai fejlődés miatt azonban ezek a piacok olyan gyorsan változnak, hogy egy statikus jellegű piac-meghatározásnak adott esetben még olyan hatása is lehet, hogy akadályozza a verseny fejlődését. A Bizottság ezt felismerve 2000 júliusában tette közzé javaslatát az elektronikus kommunikációs szolgáltatások szabályozási keretének kialakítására nézve. Ha a Bizottság álláspontja valósul meg, akkor a jövőben a jelentős piaci erő meghatározása meg fog változni, a gazdasági erőfölény fogalmához fog illeszkedni és a jelenlegi meghatározásnál sokkal kifinomultabban fogja ötvözni azt a jelentős piaci erő jelenleg is alkalmazott koncepciójával¹¹⁶. Az elektronikus kommunikációs szolgáltatásokról szóló keretirányelv tervezetének 1. cikke a jelentős piaci erő új koncepcióját a következők szerint határozza meg: „Egy vállalat jelentős piaci erővel rendelkezik, amennyiben

vagy egyedül vagy, közösen másokkal olyan, gazdaságilag erős helyzetbe kerül, amely lehetővé teszi számára, hogy jelentős mértékben a versenytársaktól, üzletfelektől, és végeredményben a fogyasztóktól függetlenül viselkedjen. Amennyiben egy vállalat egy meghatározott piacon jelentős piaci erővel rendelkezik, ki lehet indulni abból, hogy egy szomszédos piacon is rendelkezik a jelentős piaci erővel, ha a két piac közötti kapcsolatok lehetővé teszik, hogy a jelentős piaci erőt a másik piacra átvihesse, és ezáltal a vállalat teljes hatalmát erősítse.”

Mivel a jelentős piaci erő meghatározása az új koncepció szerint az uralkodó helyzethez hasonló módon fog történni, szembesülni kell azzal az alapvető problémával, hogy a körülményeket azoknak a feltételezéseknek és várakozásoknak a figyelembevételével kell vizsgálni, amelyeket a versenyhatóság expost jellegű joggyakorlatából vezetnek le¹¹⁷.

¹¹⁶ Koppányi 2001, 7.

¹¹⁷ Koppányi 2001, 8.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bán Tamás / Könyves Tóth Pál: A hazai távközlés jogi keretei
Híradástechnika 1997. december, 24-32.

Boytha Györgyné: Versenyjogi ismeretek
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi
Karának könyvei 5.
Szent István Társulat
Budapest 1998.

Dreyer, Joachim Dr.: Mehre Wettbewerb durch Regulierung
Multi Media und Recht (MMR) 3/2000, 121-122

Eisenblätter, Tanja: Regulierung in der Telekommunikation
Peter Lang GmbH Europäischer Verlag der Wissenschaften
Frankfurt am Main 2000.

Gazdasági Versenyhivatal versenypolitikai álláspontja a távközlési
piacnyitás fő kérdéseivel kapcsolatban
I – II. rész
Budapest, 1999.

Geppert, Martin / Ernt-Olav Ruhle / Fabian Schuster:
Handbuch Recht und Praxis der Telekommunikation
Nomos Verlagsgesellschaft
Baden-Baden 1998.

Geppert, Martin: Verhältnis der Regulierungsbehörde zum BMWi
Beck'scher TKG-Kommentar
C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung
München 2000, 1180-1183.

Gramlich, Ludwig: Ohne Regulierung kein Wettbewerb
Computer und Recht (CR) 8/1998, 465-469.

Hefekäuser, Hans-Willi: Mehr Wettbewerb ohne Regulierung
MMR 1/2000, 1-2.

Holznagel, Bernd Prof. Dr. LL.M. / Christoph Enaux, LL.M / Dr.
Christian Nienhaus:
Grundzüge des Telekommunikationsrechts
Verlag C.H. Beck München 2001

Kiss Ferenc: Quo vadis, távközlésszabályozás
Híradástechnika 1997. december, 3-18.

Koppányi Szabolcs: A jelentős piaci erő meghatározása az EK
távközlési jogában
Gazdaság és Jog 2001/11, 3-9.

Langenfurth, Markus: Der globale Telekommunikationsmarkt
Europäischer Verlag der Wissenschaften
Frankfurt am Main 2000.

Müller-Terpitz, Ralf: Die Regulierungsbehörde für den
Telekommunikationsmarkt
Zeitschrift für Gesetzgebung (ZG) 1997, 257-274.

Papp Sándor / Tompa Ferenc: A Távközlési szektor szabályozása
– liberalizáció az EU-ban és Magyarországon 1987 és 1999 között

Magyar Posta, Budapest 1999.

Scherer, Joachim / Torsten Bratsch: Az Európai Unió távközlési joganyaga és távközlés-politikája
Baker&McKenzie, Frankfurt 1997.

Scherer, Joachim: Das Bronner-Urteil des EuGH und die Essential facilities-Doktrin im TK-Sektor
MMR 6/1999, 315-321.

Schuster, Fabian: Relevanz des GWB
Beck'scher TKG-Kommentar
C.H. Beck'Sche Verlagsbuchhandlung
München 2000, 85-86.

Schuster, Fabian: Relevanz des europäischen Rechts für das TKG
Beck'scher TKG-Kommentar
C.H. Beck'Sche Verlagsbuchhandlung
München 2000, 67-68.

Schuster, Fabian / Susanne Stürmer: Entgeltregulierung
Beck'scher TKG-Kommentar
C.H. Beck'Sche Verlagsbuchhandlung
München 2000, 368-369.

Vitaanyag
Hírközlési Döntőbizottság által a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók azonosítása során követett alapelvekről
Hírközlési Felügyelet
Budapest, 2002.

Soós Mihály

A bűnszervezeti tevékenységhez kapcsolódó gazdasági bűnözés egyes kérdései*

Bevezető

Közhely, hogy az utóbbi években a figyelem középpontjába került a szervezett bűnözés jelensége. Magyarországon a kilencvenes évektől kezdve vált mind jobban érzékelhetővé az egyes bűnözői csoportok jelenléte, s bizonyos, hogy az állampolgárok biztonságérzetére komoly csapást mértek az addig nem tapasztalt utcai robbantások, leszámolások. Érthető, hogy mindez élénken foglalkoztatja a közvéleményt, egyúttal tabutémából a bűnüldözők, kriminológusok, büntetőjogászok elemzéseinek, vitáinak közkedvelt tárgyává vált.

A bűnszervezetek tevékenységének kétségkívül létezik egy jóval kevésbé látványos, s a híradásokban összehasonlíthatatlanul ritkábban megjelenő, ám igen komoly fenyegetést magában hordozó vetülete. Talán nem véletlen, hogy az utóbbi időben a lassanként "hagyományosan" slágertémaként emlegetett szervezett bűnözésen belül is egyre több figyelmet szentelnek a gazdasági jellegű bűnszervezeti tevékenységnek, amely mintegy kitörni látszik a bűnöző vállalkozások eddigi életében betöltött eszközselekmény szerepből. E folyamat egyben azt is jelenti, hogy maga az illegális profitszerzés is egyre gyakrabban jelenik meg gazdasági ténykedés-

* Jelen tanulmány a hasonló címet viselő szakdolgozat rövidített és kissé átdolgozott változata. Ehelyütt szeretnék köszönetet nyilvánítani Dr. Tamási Erzsébetnek, a PPKÉ-JÁK Kriminológia Tanszéke oktatójának a közel másfél éven át tanúsított, lankadatlan segítőkészségéért.